

İslâmiyet demokrasiyi onaylar mı?

Mustafa Seçkin: “İslâmiyet’in demokrasiye onayı var mıdır? Varsa şartları nelerdir?”

Günümüzden tarihin derinliklerine kadar indiğimizde insanoğlunun yönetimde, temelde iki ayrı kavram geliştirdiğini görürüz: Oligarşi ve demokrasi.

Oligarşi, azınlığın yönetimi demektir.

Demokrasi ise halkın ve halk çoğunluğunun yönetimi demektir.

Oligarşi bazen bir sınıfın tahakkümü, bazen bir hükümdarın istibdadı (monarşi), bazen de diktatörlük şeklinde tarihte ortaya çıkmıştır. Oligarşide daima bir azınlığın, bir sınıf veya zümrenin ya da bir şahsın görüş ve menfaatleri ön plândadır.

Demokraside ise halk, kendi yönetimi hakkında ve kendini yönetenler üzerinde tercih ve söz sahibidir. Bir diğer ifadeyle halk her hangi bir sınıfın veya zümrenin yönetimde tahakkümüne izin vermez ve kendi kendisini yönetir. Bu sistemde halk kendi içinden temsilciler ve vekiller seçer; bu vekillere kendisini temsil yetkisi verir ve bu yetkinin yerinde kullanılıp kullanılmadığını da denetler.

Kur’ân’ın muhatabı bireydir; mesajları “insan” merkezlidir; ana gayesi bireyin eğitilmesi ve olgunlaştırılmasıdır. Sağlıklı ve eğitilmiş bir topluma ulaşmanın yolları da bireyin eğitiminden ve tekâmülünden geçmektedir.

Bu açıdan Kur’ân’da dünya görüşleri, siyasî tercihler, devlet yönetim biçimleri, çalışma ve üretim şekilleri gibi konularda ayrıntılı hükümler yer almaz; bunun yerine insan yönetiminde ahlâkî kurallar, temel prensipler ve önemli değerler yer alır, önemle işlenir ve tüm dünyevî iş ve muamelelerin bu prensipler ve değerler çerçevesinde gerçekleştirilmesi istenir.

Söz gelişi Kurân, istişareye, işi ehline vermeye, emânete riâyet etmeye, haksızlık yapmamaya, insana ve mahlûkata merhamet etmeye, insanın alın terine, hakkına ve hukûkuna değer vermeye, adâleti tam uygulamaya, eşitliğe, kamu düzenini korumaya, din, vicdan ve irâde hürriyetine, ahlâkî değerleri yaşamaya ve gözetmeye, doğruluk ve dürüstlüğe, kul hakkına riâyet etmeye, Allah’a, Resûlüne (asm) ve zulmetmeyen ulû’l-emre itaat etmeye büyük önem verir.

Yönetim biçiminin adına ne dersanız deyin; bu ilke ve değerleri hangi yönetim sistemi korur ve gözetirse, Kur'ân'ın onayını almış olur.

Yani Kur'ân'a göre sistem değil, sistemin adı veya şekli de değil; sistemin bu ilke ve değerleri koruması ve benimsemesi esastır.

Kur'ân'ın siyasi tercihi budur.

Bu ilkeleri koruyan bir yönetim sistemini Kur'ân dışlamaz.

Ama bu ilkeler yara alırsa, hangi sistem olursa olsun ve adı ne olursa olsun; Kur'ân tasvip etmez.

Dolayısıyla bu ilke ve değerleri koruduğu takdirde ilkel kabile hayatı yaşayan bir toplumun yönetimi de; örgütlü, gelişmiş, küreselleşmiş ve olgunlaşmış bir demokratik yönetim de Kur'ân nazarında makbule şayandır.

Ancak Kur'ân, işlerin doğru yürütülmesi ve değer verdiği ilkelerin korunması için yönetimde bulunanlara bir ipucu da verir: "İşlerde onlarla istişâre et."1 der. Şûrâ'yı isim olarak alan bir diğer Surenin bir ayetinde ise; "Onların aralarındaki işleri istişâre iledir."2 buyrulur.

Demek, hangi yönetim biçimi olursa olsun, istişare sistemi Kur'ân'ın öncelikleri arasında yer almaktadır.

Hulefâ-i Râşidînin, yönetim işlerinde bilenlere danışmaktan çekinmedikleri, bu konuda hususi danışma meclisleri oluşturdukları, ayrıca biat sistemi ile halkın onayına önem verdikleri bilinmektedir.

Binâenaleyh halkın hür bir irade beyanıyla seçim ve tercihleri sonucunda meydana getirilen ve halkın kendi adına yasa ve kanun çıkarmaya ve bu kanunları yürütmeye yetki verdiği mebuslarla oluşturulan istişare ve şura sistemini Kur'ân tasvip ve teşvik eder.

Yukarıdaki âyetlerin tefsîrinde Bedüzzaman Hazretleri (ra), İslâmiyet'te ümmetin icmâ'ının ve cumhûrun reyinin mühim bir esas olduğunu ve umûmî meyelânın muteber bulunduğunu beyan ederek; millet hâkimiyetinden ibâret olan meşrûtiyette, milletin umûmî fikirlerinin temsilcisi olan mebusların hâkim bulunduğunu; hükümetin de hâdim ve hizmetkâr olduğunu beyan etmekte ve bu sistemi Kur'ân adına tasvip etmektedir.3

Binâenaleyh, "demokrasi" isminin kelime olarak bize dışarıdan gelmiş olmasına değil; bu kudsî manalara imkân veriyor olmasına bakılmalıdır.

Böyle bir yönetim biçimini, içini ahlâkla, adaletle ve maneviyatla doldurmak şartıyla İslâmiyet tasvip eder ve makbul görür.

Dipnotlar:

- 1- Âl-i İmrân Sûresi,3/159,
- 2- Şûrâ Sûresi, 42/38,
- 3- Münâzarât, S.26-27